

A TANÁRKÉPZÉS REFORMJÁNAK
ELŐKÉSZÍTÉSE FINNORSZÁGBAN

Finnországban a tanárképzés rendszere jelenleg hagyományos alapokon nyugszik: minden iskolatípus (óvoda, elemi iskola, középiskola, szakiskola) saját tanárképzőintézeti hálózattal rendelkezik, amelyek egymástól jelentősen eltérnek. Következésképpen, a közoktatási rendszer különböző szintjein meghatározott, csak arra a szintre képesítő oklevéllel rendelkező pedagógusok taníthatnak. Ez a zárt rendszer nem teszi lehetővé a pedagógusok szabad mozgását az iskolarendszerben, minthogy az oktatási rendszer magasabb szintjeire képesítő külön oklevél megszerzése jelentős kiegészítő tanulmányokkal jár. Ezt a nehézséget fokozza a finn tanárképzési rendszer egy másik jellemző vonása: nevezetesen, hogy egészen a legutóbbi időkig az elemi iskolai tanítók képzése három különböző iskolatípusban történt: 6 éves, a nyolc osztályos kötelező elemi iskolára épülő iskolákban; 4 éves, a középiskola alsó tagozatára épülő iskolákban; és két éves, a középiskolára épülő főiskolákon. Ez a rendszer megszűnt, és ma már az elemi iskolai tanárképzés egységes, a középiskolára épülő két éves főiskolákon történik.

A legélesebb különbség a középiskolai (elméleti és részben gyakorlati tárgyakat tanító) és a közoktatás egyéb területein dolgozó pedagógusok képzése között van. A középiskolai tanári oklevél megszerzésének előfeltétele valamilyen egyetemi fokozat megszerzése, amelynek birtokában a jelölt beiratkozhat a tanárképző kollégiumba; ez nem más, mint egy gyakorló iskola, ahol a jelöltek két féléven át gyakorló tanítást folytatnak. Minden más tanárképző intézményben a hallgatók együtt szerzik meg mind a szakjuknak megfelelő elméleti, mind az általános és szaktárgymetodikai ismereteket.

Az egységes iskolarendszer kialakítását célzó reform előkészítése idején a Közoktatásügyi Minisztérium külön bizottságot hozott létre új pedagógusképzési rendszer kidolgozására. A Bizottság feladata az volt, hogy az egységes közoktatási rendszernek megfelelő *egységes pedagógusképzési rendszert* dolgozzon ki. Az első tervvázlat elkészítésének határidejét a minisztérium úgy tűzte ki, hogy az a parlament rendelkezésére álljon az iskolareformról szóló törvényjavaslat megvitatásakor. A Bizottság jelentését 1967 áprilisára készítette el, és az országgyűlés az 1968-as Iskolatörvény megszavazásakor már figyelembe tudta venni az iskolareformnak a pedagógusképzéssel kapcsolatos kihatásait.

A Bizottság jelentésében leszögezi, hogy a hagyományos finn pedagógusképzés legjellemzőbb vonása a heterogenitás, amely részben az iskolaszervezet heterogén jellegének, részben pedig a különböző képesítést nyújtó tanárképző felsőoktatási intézményekben folyó oktatás eltérő tartalmának következménye. A pedagógusképzés legégetőbb hiányossága, hogy a szaktárgyak elméleti oktatása és a szaktárgymetodikai oktatás egyáltalán nincs összehangolva. Ugyancsak megoldatlan a pedagógustovábbképzés problémája.

A Bizottság véleménye szerint a pedagógus feladata — bármilyen szaktárgyat is tanít és bármilyen szinten — az ifjúság nevelése és fejlődésének irányítása, az ismeretek elsajátításához kedvező tanulási feltételek biztosítása. Következésképpen a pedagógusképzés céljának meghatározásakor figyelembe kell venni azt; hogy a tanár szerepe az oktatásban megváltozott, és tovább módosul az új iskolatörvény életbelépése után. Alapvető követelmény, hogy a tanár megfelelő általános pedagógiai műveltséggel rendelkezék. Ismernie kell a személyiség fejlődésének menetét, a gondolkodás és a tanulás általános törvényszerűségeit. Nevelőmunkája során úgy kell tevékenykednie, hogy a gondjára bízott tanulók személyiségvonásait összehangoltan és pozitív irányban tudja fejleszteni, megfelelő eszményeket fogadtasson el, helyes viselkedésformákat és beállítottságokat tudjon a tanulóknak kialakítani. Neki kell összefüggést teremtenie a tanulókat az iskolában érő különböző ráhatások között, rendszerbe kell foglalnia a különböző oktatási és nevelési tartalmakat.

Az új kilencéves egységes tantervű általános iskolában (továbbiakban általános iskola, finnül *peruskoulu*) a pedagógusok két kategóriába tartoznak majd: lesznek osztálytanítók és szaktanárok, de ezek feladatai sokkal jobban összehangolódnak a jövőben, mint a hagyományos rendszerben. Az alsótagozatból a felsőtagozatba való átmenet megkönnyítése érdekében az általános iskola alsó tagozatában (1—3. osztály) a teljes oktatási és nevelési munkát az osztálytanítók fogják ellátni, kivéve esetleg az első idegen nyelv tanítását. Még az általános iskola középső tagozatában is (4—6. osztály) a tanórák túlnyomó részét osztálytanítók fogják tartani, akik azonban működésüket most már bizonyos meghatározott tárgyak tanítására korlátozzák. A felső tagozaton (7—9. oszt.) a tanítást teljes egészében szaktanárok végzik, akiknek egyike — az osztályfőnök — aránylag magas óraszámban tanít a saját osztályában.

A Bizottság véleménye szerint az általános iskolai pedagógusképzés egységesítése érdekében *minden pedagógus képzése azonos szinten kell, hogy történjék*. Szükséges, hogy a pedagógusok kategóriájuktól függetlenül azonos javadalmaságban részesüljenek. Az osztálytanítókat és a szaktanárokat közös tanárképző intézetekben kell képezni vagy legalábbis azonos képzési szintet kell biztosítani számukra. Ugyanakkor a képzés tartalmát — az azonos szint megtartása mellett — differenciálni kell a különféle kategóriájú pedagógusokkal szemben támasztott követelmények szerint.

Az oktatás színvonalának emelése megköveteli a tanárképzés színvonalának emelését. A tanárképző főiskolákra való felvételt ugyanolyan követelményekhez kell kötni, mint az egyetemi felvételt (érettségi, felvételi vizsga). Minden általános iskolai tanárnak rendelkeznie kell legalább a legalacsonyabb egyetemi fokozattal, mely legalább hároméves előtanulmányt kíván meg. Megoldatlan egyelőre az osztálytanítók tanterveinek koordinálása. Minthogy az osztálytanítókkal szemben támasztott szaktárgyi követelmények rendkívül sokoldalúak, ki kell dolgozni olyan egységes tantervet, amely a különböző szaktárgyak elméleti ismereteit rendszerezettebben fogja össze.

A Bizottság továbbá kutatta azokat a módszereket, amelyek segítségével megbízhatóan megállapítható, hogy a jelölt alkalmas-e a tanári pályára. Azokat a jelölteket, aki a tanári pályán nem kívánatos személyiségvonásokkal rendelkeznek, ki kell zárni a tanárképzésből. Ha maga a jelölt vagy tanárai a tanulmányi idő alatt megbizonyosodnak arról, hogy a jelölt nem alkalmas a pedagógiai pályára, a tanárképző intézetnek segítséget kell nyújtania a jelölt más pályára való átirányításában.

Kívánatos, hogy az osztálytanítói pályára készülő hallgatók főiskolai tanulmányaik során néhány féléven át általános tárgyakat hallgassanak, valamint alapvető pedagógiai képzésben részesüljenek. Ezenfelül szükséges, hogy azokból a szaktárgyakból, amelyeket később tanítani szándékoznak, megszerezzék az alapismereteket. Amennyiben a képzés egyetemi oktatás keretében történik, kívánatos, hogy a leendő osztálytanító főszakjaul a pedagógiát válassza, és legalább két-három szaktárgyból sikeres szigorlati vizsgát tegyen. A szaktanári oklevél megszerzésének feltételeként kell megszabni, hogy a hallgató legalább két szaktárgyból „jó” vagy „jeles” eredménnyel szigorlati vizsgát tegyen. Ez lehetővé teszi, hogy a szaktanár az általános iskola legmagasabb osztályaiban is legalább két tantárgyat sikerrel oktathasson. Ezenkívül meg kell követelni, hogy a szaktanárjelölt pedagógiából sikeres szigorlati vizsgát tegyen. Növelni kell a gyakorlati képzés hatékonyságát, és ennek érdekében a tanárképzésbe a gyakorló iskolákon kívül be kell vonni más iskolákat is.

A Bizottság javaslatokat tett a tanárképző felsőoktatási hálózat módosítására. Szükségesnek tekinti, hogy a leendő pedagógusok legalább tanulmányaik egy részét egyetemeken végezzék, ugyanakkor gyakorlati képzésük speciális pedagógiai kollégiumokban történne. Az elméleti és gyakorlati képzés párhuzamosan folyhatna ott, ahol a kétféle oktatási intézmény egy városban megtalálható. Ahol ez a lehetőség nem áll fenn, a gyakorlati képzés az elméleti tanulmányok befejezése után következne. A Joensuu-ban újonnan létesítendő tanárképző intézetet teljes képzést nyújtó felsőoktatási intézménnyé kell fejleszteni.

A Bizottság javasolja, hogy Helsinki, Jyväskylä, Oulu, Tampere, Turku (két egyetemével) és Joensuu városok legyenek a tanárképzés központjai Finnországban. Ezek a városok Joensuu kivételével régi egyetemi városok.

A Bizottság jelentése végül foglalkozik a pedagógus továbbképzés kérdésével. Vizsgálja azokat a lehetőségeket, amelyek segítségével a jelenleg pedagógiai képzéssel rendelkező tanárokat és tanítókat a jövőben megkívánt képzési szintre lehetne hozni. Az új általános iskola évfolyamainak megfelelő, jelenleg még különböző iskolatípusokban (a középiskola első öt évfolyamában, a polgári iskolában, a jelenlegi elemi iskola felső és alsó évfolyamaiban) tanító pedagógusok számára rövidített általános iskolai továbbképző tanfolyamokat kell szervezni. Ezekben a pedagógusokat meg kell ismertetni az új, egységes tantervű általános iskola céljaival, struktúrájával, tantervével és tanítási módszerével. Továbbá a új pedagóguskategóriáknak megfelelő továbbképzésben kell részesíteni őket.

Az egységes alapfokú oktatásról szóló Iskolatörvényt a parlament 1968-ban fogadta el, és az 1970. augusztus 1.-én lépett életbe. Gyakorlati megvalósítása fokozatosan történik az elkövetkező 10–15 év során. Eközben a megfelelő tanárképzési rendszer terveinek részletes kidolgozásán több bizottság dolgozik. Átmeneti megoldásként az általános iskola 1–6. osztályai számára 3 éves, a középiskolára épülő tanárképző főiskolákat hoztak létre, amelyek a többségükben országgyűlési határozattal felszámolt régi gyakorló iskolák és tanítóképző iskolák helyén működnek. Ez az intézkedés átmenetet képez a pedagógusok felsőfokú képzésének teljes megvalósítása felé.

A Közoktatásügyi Minisztérium által létrehozott különbizottság jelentésén kívül több más tanulmány is készült. 1969-ben általános tanulmánytervet készített az Általános Iskolai Tanárképzési Bizottság, 1970-ben készültek el az egyetemek neveléstudományi intézeteinek speciális tanulmánytervei. Mindezen jelentések a minisztérium fennhatósága alatt működő Finn Iskolatanács 1968. április 26.-án hozott határozata alapján készültek.

A Finn Iskolatanács határozata a tanárképzés következő távlati céljait tűzte ki:

Általános irányelvek

1. Minden leendő általános iskolai tanár képzését *egységes alapokra* kell helyezni. Ennek a képzésnek 1985-ig el kell érnie legalább a 3 tanévet (tanévenként legalább 40 oktatási hetet), egyetemi felvételi vizsgán kell alapulnia, és egyetemi fokozat megszerzésével kell befejeződnie. A tanulmányi időt a lehetőségektől függően célszerű 4 évre kiterjeszteni. A fenti képesítés megszerzése után lehetővé kell tenni a pedagógusoknak, hogy tanulmányaikat — azok céljától és szintjétől függetlenül — más tanári vagy elméleti szakokon folytathassák.

Az iskolatanács indoklásában hangsúlyozza, hogy (1) a tanárképzés szintjének emelése — különösen az oktatás alsó szintjén — biztosítja az oktatás eredményességének fokozódását; (2) a pedagógusállomány gazdaságos és hatékony kihasználását segíti, ha a pedagógusok az általános és kötelező közoktatási rendszeren belül — vagy akár azon kívül — szabadon irányíthatók különböző funkciókba és évfolyamokba; (3) minden pedagógus számára biztosítani kell a továbbtanulás lehetőségét anélkül, hogy ez a munkahelyén — az iskolában — hátrányos helyzetbe hozná.

2. A *tanárképzési hálózatot össze kell kapcsolni az egyetemi hálózattal* oly módon, hogy a regionális pedagógusképző központok egyetemek és ezek felügyelete alatt működő pedagógusképző kollégiumok legyenek. Önálló, nem egyetemi szintű tanárképző felsőoktatási intézmény létrehozását csak speciális körülmények indokolhatják.

Az Iskolatanács indoklásában hangsúlyozza, hogy (1) az általános irányelvek első pontja értelmében minden általános iskolai pedagógusnak egyetemi végzettséggel kell rendelkeznie; (2) a pedagógiai kollégiumoknak az egyetemmel való összekapcsolása sokkal kevésbé költséges, mint önálló tanárképző intézetek létesítése szaktanszékekkel; (3) az egyetemi tanácsok reformtervei is ilyen irányú fejlesztést javasolnak; (4) az UNESCO adatai szerint a tanárképzés fejlődésének hasonló iránya figyelhető meg szerte a világon.

3. Az *óvónőképzést* szintén az általános iskolai tanárképzés keretei között vagy legalábbis azonos szinten kell megoldani.

4. A középiskolai és szakiskolai tanárok képzésének a regionális általános iskolai tanárképző intézetekkel szoros együttműködésben, az egységes kötelező alapfokú oktatás irányelveinek szemelött tartásával kell történnie.

Az általános iskolai tanárképzés megszervezése

A pedagógusképzést hét regionális központban kell ellátni, amelyek mindegyike egy egyetemből és hozzá csatlakozó egy vagy több pedagógiai kollégiumból álljon. Ezeknek a kollégiumoknak egy része az egyetem székhelyétől távolabb fekvő városban is lehet. Az egyik regionális központ országos hatáskörrel ellátja majd a svéd nemzeti kisebbségi iskolák pedagógusképzését. A tanárképzésre kiválasztott érettségizett fiatalok beiratkoznak az egyetemre és egyidejűleg valamelyik pedagógiai kollégiumba is. Miután mindkét helyen befejezték tanulmányaikat, megkapják a legalacsonyabb egyetemi fokozatot, és ha bebizonyították alkalmasságukat a tanári pályára, egyidejűleg tanári oklevelet is kapnak. Ha

kívánják, folytathatják tanulmányaikat, és megszerezhetik a magasabb egyetem i fokozatokat is.

Az Általános Iskolai Tanárképzési Bizottság a következő javaslatot tette a *Helsinki Egyetem* (Finnország legjelentősebb felsőoktatási intézménye) *Neveléstudományi Intézetének átszervezésére*:

A Neveléstudományi Intézetnek két tanszékből kell állnia: az intézeti jellegű Tanárképző Tanszékből és az ugyanilyen Nevelési Tanszékből. Ez utóbbi foglalkozik majd pedagógiai kutatásokkal. A Tanárképző Tanszéket három szekcióra kell bontani, ezek: Általános Szekció, Testnevelési Szekció és Politechnikai és Közgazdasági Szekció. A Tanárképző Tanszék felügyelete alá kell rendelni a kísérleti és gyakorló iskolákat; ugyanakkor a gyakorlati tanárképzésbe be kell vonni ezeken az iskolákon kívül a közoktatási hálózat más iskoláit is.

Az Általános Szekció feladata az általános iskolai pedagógusok pedagógiai képzése az általános iskola minden tagozatára. A leendő szaktanárok tanulmányaik egy részét az egyetem más tanszékein folytatják (matematika, történelem, modern nyelvek stb.) Az alsó tagozatos osztálytanítók is az egyetem szaktanszékein kapják az elméleti szaktárgyi képzést.

A Neveléstudományi Intézet együttműködik más pedagógusképzéssel is foglalkozó felsőoktatási intézményekkel (művészeti főiskolák), amelyek nem építhetők be az egyetemi oktatási rendszerbe. Az itt tanuló pedagógus jelöltek is az egyetem Neveléstudományi Intézetében kapják meg az általános pedagógiai képzést. A Neveléstudományi Intézetet úgy kell megszervezni, hogy az elkövetkező évek során az Intézet működését ki lehessen terjeszteni az óvónőképzésre és a szakiskolai tanárok képzésére is.

A minimális tanulmányi idő a legalacsonyabb egyetemi fokozat és a tanári diplomá megszerzésére négy év, függetlenül attól, hogy a jelölt az általános iskola melyik tagozatán milyen kategóriájú pedagógusként kíván működni.

A Neveléstudományi Intézet feladata a pedagógus továbbképzés megszervezése is.

A fenti terveket 1972—73-ig kell megvalósítani, mivel az új típusú általános iskola létrehozása elképzelhetetlen a pedagógusképzés átszervezése nélkül.